

□ Vnitřní svět malého dítěte

Jak vlastně vypadá vnitřní svět malého dítěte? Jak přemýšlí? Jak se dívá na svět kolem sebe? Jak vnímá chování nás dospělých? Vnitřní svět malých dětí má své kouzelné zvláštnosti, některé z nich jsou prostě neuvěřitelné a nepřestávají mě fascinovat. Pojďme si pár z nich ukázat, stojí to rozhodně za to.

▪ každé nemluvně čeká

Jeden z nejlepších českých terapeutů, dr. Zdeněk Rieger, ve své knize popisuje tento obraz: „Představte si, že jste malé, roztomilé nemluvně, které se uprostřed hluboké a temné noci probudilo. Začínáte si hrát s ručičkami a zároveň čekáte. Představte si prosím, že každé nemluvně, když je vzhůru, čeká. Čeká, že přijde jeho člověk. Člověk, jehož rytmem a vůní je prostoupeno. A teď si prosím představte, že nikdo nepřichází...“

Dal jsem si tu práci a přepsal celou citaci, protože vždycky, když ty věty čtu, tak mě zamrazí. Vždycky. Vidím před sebou skutečně malé miminko, jak ve tmě prázdného pokoje čeká na svoji mámu a nemůžu přitom za nic na světě pochopit, proč některé maminky v půl roce přenesou postýlku s dítětem ze své ložnice do dětského pokoje a začínají to malé učit samostatnosti. A pak při nervy drásajícím pláči vydešeného miminka hrají přesilovou hru „kdo s koho“. Nejdou k němu, nechťejí, aby si náhodou „nezvyklo“ a nebyla z něj maminčina prdělka. Píšu to proto, abyste to nedělali. Abyste spíše důvěřovali své **intuici a selskému rozumu**, než americkým knihám o moderní výchově. Abych vám ulevil, dopustím se velkého zjednodušení a napíšu toto: do jednoho roku věku nemůžete svoje dítě rozmazlit. Nejde to. Věnujte se mu tak, jak potřebuje, a všechno bude v pořádku. Můžete mi věřit.

▪ pojem návratu

Víte, že dítě do dvou let **nezná pojem návratu**? Když máma odejde, dítě prostě neví, že se vrátí – „neumí to“. To také například znamená, že pokud ho opravdu necháte v noci spát v samostatném pokoji, může se cítit osaměle, smutně, anebo mít **pocity viny**, že je špatné. A to i přesto, že k tomu vlastně nemá z pohledu dospělého žádný důvod. Dejte si prosím tuto informaci do souvislosti s faktem, že už nikdy v životě není dítě tak citlivé na přítomnost mámy jako ve věku 6-12 měsíců. Vidíte to? Někdy mě doslova ochromuje pomyšlení, co všechno našim dětem děláme.

▪ **rychle – teď se nedívá!**

Pokud například potřebujete někam odejít, řekněte svému dítěti, kam jdete, jak dlouho tam budete a kdy se vrátíte. Před dětmi neutíkáme, ani se potichu nevytrácíme. „Teď rychle běž, teď si hraje a ani si toho nevšimne!“ radí často babičky. Špatně. Dítě potřebuje vědět, co je teď, co se stane v blízké budoucnosti a je důležité, aby se při tom mohlo na vás **spolehnout**. Proto se vždy snažte dodržet, co jste slíbili. Vaše matka nebo babička vám možná budou tvrdit, že dítě vysvětlení, kam jdete a kdy se vrátíte, nerozumí. Nevěřte jim a raději poslouchejte svoji intuici. Stačí říct: „Martinko, musím jít do lékárny. Nemůžu tě vzít s sebou, protože je tam velká zima. Za dva večerníčky budu zpátky. To je dvacet minut. Velká ručička bude tady na šestce.“ Martinka vám porozumí velmi dobře. Spolehněte se.

A také se spolehněte, že když se Martinka zabere do hry, přestane vnímat okolní svět a pak po chvílce najednou zjistí, že jste pryč, aniž byste jí cokoli řekla, ohrozíte dost drsně její pocit důvěry ve vás i v okolní svět. Pocit bezpečí a lásky. Důvěrný vztah. Bezpečná vazba. To všechno je ve hře.

▪ **kamarád z postýlky**

Malé děti často přilnou k nějaké věci, která jim pomáhá zmírnit pocit strachu z odloučení a samoty nebo nejistoty, že se maminka nevrátí. Odborný název je sice příšerný – v literatuře se používá termín „přechodový objekt“ (opravdu by mě zajímalo, kdo takové nesmysly vymýšlí), ale jeho význam je dalekosáhlý. Je to předmět, který si dítě prostě jednoho dne vybere, zamiluje si ho a nedá si ho pak už vzít. Ani to nezkoušejte, nastalo by opravdové drama. Vybere si ho zpravidla z těch věcí, které má na dosah v postýlce, jsou obvykle měkouché a příjemné na dotek. Někdy je to plyšová hračka, ale také to může být plena, nebo vlněný šátek či ponožka. „Dobrý“ či „špatný“ výběr samozřejmě neexistuje, protože kamaráda z postýlky si dítě vybírá samo a má k tomu své důvody, o kterých my dospělí zpravidla nemáme ani tušení. Jen se domníváme, že při něm hrají důležitou roli čich a hmat. Co si dítě vybralo, poznáme až v okamžiku, kdy se kamaráda začne dožadovat a nechce bez něj nikam jít. My si jen můžeme přát, aby to byla věc, která dlouho vydrží a dá se prát. A můžeme si blahopřát, pokud existuje v několika exemplářích a my je v případě potřeby budeme moci obměňovat (třeba plenu s obrázkem, oblíbenou deku nebo kojeneckou láhev). Kamarád z postýlky je nepostradatelný a nekonečně milovaný. Tím, že je schopen být s malým dítětem nepřetržitě, tak vlastně svým způsobem nahrazuje mámu. Ten stav bude trvat tři až šest let. Během té doby se vám může stát, že po obědě najdete své dítě, jak bude spokojeně odpočívat, hlavičku zabořenou

do své zamilované deky, a její vůně pro něj bude nekonečným zdrojem pocitu bezpečí a útěchy. Je to podobný pocit, jaký zažívá, když je schoulené do něžné máminy náruče. Díky za každou takovou chvíli.

■ můj hrníček a moje místo

K pocitu bezpečí přispívají také všechny věci, které si dítě může označit jako „svoje“: hrníček s obrázkem, oblíbený talířek, ručník, peřina, polštářek a samozřejmě konkrétní kusy oblečení – tedy například zrovna modrá čepička s krtkem, a ne jiná. Stejný princip platí i pro oblíbenou skříň v pokojíku, a nebo právě pro ten kousek poličky, kam si dítě odkládá botičky. Pro dospělého to mohou být maličkosti, pro malé dítě může jakýkoli zásah v tomto směru způsobit pořádný problém. Proto se přimlouvám za citlivost a empatii. Všechny tyto drobnosti totiž utvářejí malý svět dítěte a jsou součástí jeho pocitu „**tady to znám**“ nebo „**tady jsem doma**“.

Každé dítě by například doma mělo mít nejméně tři svoje místa:

- místo, kde spí
- místo u stolu, kde rodina společně jí
- místo, ze kterého se dívá na televizi

Mají je vaše děti? Jsou to totiž jejich výsostná území, potřebují je mít k dispozici, aby se mohly cítit bezpečně. Jsou to prostory, které dítě potřebuje, aby se mohlo doslova ukotvit a zakořenit. **Aby mohlo mít pocit, že někam patří.**

■ já jsem vesmír

Do tří let o sobě malý človíček vlastně neví. Neumí totiž rozeznat rozdíl mezi sebou a okolním světem. Odborně řečeno – **nerozlišuje vnější a vnitřní svět**. Prostě to neumí. Když pohne ručičkou, myslí si, že se doslova pohnul celý vesmír. Když má hlad, má hlad celý vesmír. Když má radost, pak si myslí, že se raduje všechno kolem. Středem vesmíru takového človíčka je máma. A pokud se máma například cítí zbytečná a na obtíž, může se stejně cítit i malé dítě – jako by na mámu bylo **přímo napojeno**. Nebo když je máma unavená, ublížená, bolavá. Stejně může vypadat i ten vesmír, který malé dítě prostřednictvím mámy vnímá – poničený, ublížený a bolavý.

Neschopnost rozlišit vnitřní a vnější svět vede k tomu, že se dítě nedovele například ubránit tomu, co sleduje v **televizi**. Průměrné dítě vidí do svých 15 let asi 38 000 vražd a 140 000 násilných činů. To všechno má uvnitř, ve svém vnitřním světě a je to součástí jeho duše. Víím, že máme určité

obránné mechanismy. Přesto – zkuste s tímto závažím vytvářet něžné a láskyplné vztahy.

■ **on je ještě malý a nerozumí tomu**

Co ještě může znamenat, že dítě není schopno rozlišit sebe od okolního světa? Pokud dospělý člověk zažije nepříjemnou situaci (konflikt, hádku, trapas), je schopen zůstat vnitřně klidný – ubrání se tomu, myslí si svoje. To ale malé dítě prostě neumí. Když se v blízkosti dítěte hádají dva dospělí, jako by se to doslova **hádalo v něm**. Pokud děti nerozlišují vnější a vnitřní svět, pak to znamená, že situace, které vidí nebo slyší ve své blízkosti, probíhají zároveň uvnitř, v jeho vnitřním světě.

Když se tedy například manželé hádají před tříletým dítětem a tvrdí, že „ono“ tomu stejně nerozumí, protože je ještě malé, pak to není nic jiného, než bohapustý a hloupý výmysl z nevědomosti, to „malé“ dítě totiž všechno **slyší, vnímá, cítí** a může tím také velmi trpět, nebo ho to může opravdu zraňovat.

■ **ne a ne a ne**

Rozlišovat onen vnitřní a vnější svět se dítě naučí až kolem třetího roku (respektive mezi třetím a pátým rokem), kdy si uvědomí svoje „já“. Začne se vydělovat ze světa, začne rozlišovat mezi sebou a okolím. A příroda to vymyslela tak, že k tomuto vydělování dochází slůvkem „ne“. Definitivně končí úsek života, ve kterém s námi dítě se vším souhlasilo. Začíná si uvědomovat samo sebe tím, že začne zkoušet, co nechce, nebo co se mu nelíbí. Na scénu vstupuje NE, NE, NE. Svými „ne“ se hledá, až se z okolí hezky vyloupne. Už nikdy nebude říkat: „Martinka bude papat“ ale už vždy: „Já budu papat“.

A znovu – záleží na nás, na rodičích – jestli vydělováním z okolního světa začne dítě vnímat samo sebe jako protivu, protože se pořád vzteká, pořád se mu něco nelíbí, nic si nenechá poradit, zkrátka zlobí. Nebo se může vnímat jako malý človíček, který je zvědavý, který zkouší a experimentuje, někdy je třeba i pořádně tvrdohlavý, umí se i pořádně vztekat, ale pořád ví, že existuje určitá pomyslná hranice, za kterou už nemůže jít.

■ **dítě potřebuje jasné hranice**

K tomu, aby se dítě mohlo zdravě rozvíjet, potřebuje totiž jasná a srozumitelná pravidla a limity. Kde je jasná hranice, za kterou už dítě nesmí? Víte, kdy a hlavně proč zakazujeme? Zákaz je nápis: dál se nesmí. Je to **hranice - mantinel, který**

dítě potřebuje, aby se mohlo cítit bezpečně. Bez nastavených mantinelů se dítě bude cítit nepřijemně a nejistě. Udržet mantinely nám pomůže hlavně důslednost a vlídná neústupnost. Znáte tři situace, kdy zakazujeme?

První: dítě ubližuje sobě.

Druhá: dítě ubližuje někomu jinému.

Třetí: dítě něco poškozuje.

Malý capart ovšem potřebuje jednu místnost, kde přiměřeně ničit může ☺. A přitom všem bude vědět, že někde nablízku je člověk, který ho opatruje, má o něho starost, snaží se mu porozumět – má ho rád. Že je prostě součástí přirozeného světa. Záleží opravdu jen na nás, jestli slůvka „ne“ a „proč“ bude doprovázet unavený, otrávený a ubíjející stereotyp, nebo trpělivá (a často náročná) radost ze společného objevování.

■ mýtus o výchově

„Budu se svým dítětem kamarád“ je jeden z nejstarších **mýtů** výchovy. Kamarád se svým dítětem nemůžete být, protože dobrá maminka (a tou rozhodně být můžete) v určitých okamžicích musí umět rozhodnout a přikázat. A dítě musí poslechnout.

■ to, co chci, také skutečně je

Svět dítěte, to je svět neskutečné fantazie a představ, ve kterém platí, že dítě **dokáže věřit tomu, že to, co si přeje, také skutečně je.** To například znamená, že ze starého žlutého koberce v předsíni se během okamžiku stane poušť. Voda ve vaně je najednou mořem. Věšák obrem a nebo klika u dveří sloním chobotem ☺. A proč? Protože dítě věří tomu, že to, co chce, také skutečně je.

■ pohádky, pohádky, pohádky

Proto mají malé děti tak rády pohádky. To je svět plný fantazie a všech myslitelných i nemyslitelných představ a obrazů. Pohádky jsou také plné symbolů a skrytých významů. Jsou to příběhy, které mají za úkol předat důležitá poselství z generace na generaci. O čem je pohádka *O perníkové chaloupce*? Myslíte si, že je to opravdu pohádka o dvou malých dětech a jakémisi domečku

z perníku? Myslíte si, že *O Šípkové Růžence* je o náhodném píchnutí do prstu? Proč má většina z nás tak ráda právě pohádku o Popelce? Proč v pohádkových příbězích většinou vystupují tři bratři? Proč je nejmladší z nich obvykle tak podceňovaný? A proč právě on se vždycky nakonec stane králem a dostane za ženu tu nejhezčí princeznu? Všechno má svůj důvod. Nemusíte ho znát, stačí, když pochopíte, že **pohádky jsou opravdu důležité pro zdravý vývoj dítěte**. A ještě něco – ve výchově jsou nezastupitelné, opravdu je ničím nelze nahradit. Pohádka je nejlepší čtená od maminky – když jsme spolu a sedíme vedle sebe, nebo poleháváme, jsme stočení do klubíčka, držíme se za ruce, za nosy – jakkoli ☺. Pohádky od maminky jsou zázrak. Teploučké pohlazení. Hladivý rituál. Moc se přimlouvám za pravidelné čtení pohádek vašim dětem.

■ hladivé rituály

S dítětem můžeme vytvořit i další **hladivé rituály** – neboli opakované vlídné a milé činnosti, kterými mu dodáváme pocit jistoty a bezpečí. Takovým rituálem může být chystání stejné deky a stejného polštářku na čtení pohádky, pohlazení ouška vždy po probuzení nebo třeba pravidelné vaření „páteční“ krupice, kterou nakonec vždy vléváme do talířku s obrázkem perníkové chaloupky a do žádného jiného. Dítěti napomáháme získat pocit jistoty tím, že se v našem společném světě pravidelně opakují stejné činnosti. Třeba večerní rituály během koupání a krmení mohou dítě přirozeně uklidňovat a usnadnit mu přechod od denní činnosti ke spinkání: stejná hodina, stejný ručník s obrázkem, stejné postupy včetně úvodní věty před večerní kaší. Opakovanými rituály symbolicky dítěti říkáme: „toto je tvůj svět, na který se můžeš spolehnout“. A také: „jsme rádi, že jsi“. A já se znovu přimlouvám za to, aby to byly rituály hladivé – neboli milé a vlídné. Hladivým rituálem může být také pohlazení po vlasech při každém návratu domů, hladivým rituálem může být pomazlení na klíně u táty před koupáním a opakovaná věta: „ty jsi náš holáček“ nebo přání na dobrou noc, kdy svého syna jemně cvrknete do nosu nebo mu počechráte vlasy. Také pravidelná páteční procházka nebo jen vzájemné mrknutí oka při rozbalování nanuku. Cokoli, co je jen vaše. Co je milé a vlídné. Hladivé rituály upevňují jemné předivo vztahů. Jsou zdrojem pocitu bezpečí a lásky, a to nejen pro malé děti. Vzpomínáte si na český film *Postřižiny*? „Něco pro tebe mám, Francine...“, říkávala Magda Vašáryová svému filmovému manželovi Jiřímu Schmitzerovi. A pak hráli hru „samá voda, samá voda, přihořívá, hoří...“ Známe dvojici, která to dělá podobně, je to jejich hladivý rituál. A je jenom jejich.

▪ rituál sobotního podvečera

Mám kamaráda, který často vzpomíná na to, jak jeho maminka pravidelně každou sobotu večer pletla svetry pro něj a jeho dva mladší sourozence. Seděla v kuchyni, na stěně tiše tikaly hodiny a v kamnech pomalu hořelo uhlí. A on jako malý chlapec u ní vždycky seděl a hrál si, prohlížel si obrázkové knížky, nebo prostě jen tak zevloval. „Dodneška si vybavuju ten příjemný pocit, že jsem se kdykoli mohl podívat ke stolu a ona tam vždycky byla – klidně seděla, trpělivě pletla a občas se na mě usmála, nebo jsme na sebe jen tak mrkli. Když se řekne sobota, tak se mi vybaví naše kuchyň, podvečer a máma, která plete,“ vzpomíná dodnes.

Někdy si jako děti zapíšeme do paměti zdánlivě maličkosti, kterým dospělí nepřikládají vůbec žádnou váhu. Mohou nás pak provázet po celý život. „Párky! Vzpomínám si ještě, že jsme v sobotu vždycky měli párky,“ doplňoval svůj popis hladivého rituálu onen kamarád při našem posledním setkání. „A napiš tam, že jsem je měl vždycky na talířku s obrázkem medvěda,“ naléhal na mě dnes už pětapadesátiletý ředitel velké stavební společnosti. „Neboj, napíšu,“ ujistil jsem ho. Mám pro podobné věci pochopení, sám jsem totiž do svých dvanácti let jedl výhradně příborem, na kterém byl obrázek veverka ☺.

□ Zázrak jménem hra

Jednou z nejdůležitějších věcí je pro dítě hra. Kolik už jsem od dospělých lidí slyšel posměšných poznámek o tom, že si děti „jenom hrají“. Tak abychom si rozuměli: hra je pro dítě jako chleba. Mimořádně důležitá, potřebná a nezpochybnitelná. Hra je pro dítě nádherný svět, ve kterém může všechno, nebo téměř všechno. Prostřednictvím hry se totiž malé dítě učí **vzorce chování**, rozvíjí své rozumové schopnosti a samozřejmě také **emoce**. Děti si hrají na řemesla, na obchod, na maminku, na školu, na paní doktorku, na piráty, na četníky a zloděje... prostě na všechno. Právě při hře je nádherné vidět do očí bijící rozdíl mezi dítětem a dospělým – rozpor mezi rozumem a fantazií. A protože si dítě hraje zejména napodobováním, pak také snadno uvidíme, jaké vzorce chování mu nabízejí jeho rodiče v jeho rodině.

▪ fantazie

Pro hru je klíčová fantazie – schopnost představovat si, snít, ponořit se do vysněného světa. Vzpomeňte si v této souvislosti na informaci, že děti

v počátku života nerozlišují přání a realitu. Je to krásná psychologická vlastnost – dítě zkrátka věří, že to, co si přeje, také skutečně je. Takže koberec je opravdu poušť, židle je opravdu letadlo, vařečka je nablýskaný meč, **zvířátka mluví, kočárek spinká, postýlka čeká...**

To se dá samozřejmě v dobrém slova smyslu využít i při výchově dětí. Můžete třeba říct: „Je půl osmé, jde se spát.“ Bude zřejmě následovat smlouvání ještě ne, ještě ne. To v lepším případě, v tom horším rámus a řev. A nebo si můžete podřepnout, abys vaše oči byly ve výšce očí vaší dcery, usmát se a říct: „Už jsem byl v pokojíku a postýlka se ptala, kde je ta Martinka, proč už si nejde ke mně lehnout? A polštářek, ten už se taky nemůže dočkat a volá Martinko kdeee jsiii? Kdeee jsiii?“. Dodneška vidím, jak malé Martince cukaly koutky, když se tomu zdráhala uvěřit. Ale zároveň jí na očích bylo vidět, že jí to nedá a hraje si s představou „co kdyby jen?“. Zkuste to. Oživte předměty, které jsou součástí světa vašich dětí. Uvidíte, co se stane ☺.

V této souvislosti můžeme také s klidem tvrdit, že děti nelžou, i když nám rozhodně popírají událost, kterou jsme viděli na vlastní oči a odehrála se před minutou. Je to proto, že ony si prostě přejí, aby se to nestalo ... a tak se to prostě nestalo. Je to docela jednoduchá věc, kterou ale my dospělí jen obtížně chápeme. A přitom právě fantazie je tou pomyslnou bránou, kterou můžeme vstoupit do dětského světa. Zkuste to. Představte si, že si lehnete na onen žlutý koberec a najednou cítíte, jak se vám mezi prsty sype jemný písek, protože jste na poušti...

■ **životní vzorce ve vaně**

Dítě si například hraje v koupelně, má plnou vanu vody. To stačí, aby se bleskurychle **ponořilo do svého vnitřního světa** fantazie a představ. Samozřejmě, že bude cákat, bude se rochnit, je mokré, na podlaze spousta vody, zubní pasta smíchaná s mýdlem a dítě je spokojené...možná je někde na moři, možná něco velkého vynalézá. V tom přijde dospělý, podívá se, opře o svůj všemocný rozum a sekne: „Podívej se kolem sebe, co jsi to zase provedl! Chvilku tě člověk nechá, a už je tu takový binec. Okamžitě toho nechej! Proč mě pořád zlobíš?“

■ **překlad našich jedů**

Přeložíme si ony věty tak, jak je mohlo slyšet dítě. Věta: „Podívej se kolem sebe, co jsi to zase provedl!“ může v překladu znít: „Zbláznil ses? Co tě to

napadlo? Nemůžeš se pouštět do svého vnitřního světa. Nemůže ti tam být dobře. Podívej se, jaké to má důsledky, když se v něm na chvíli ztratíš. Není důležité, co cítíš. Důležité je to, co vidíš kolem sebe. Tomuto vidění se ode mne uč. Pak tě budu mít ráda.“

Větu „Chvilku tě člověk nechá a už je tu takový binec,“ si můžeme přeložit zase takto: „Nemůžu samostatně nic dělat, protože udělám velkou škodu.“ Nebo ještě jinak: „Pokud dělám to, co cítím, maminka se na mě zlobí, protože působím škodu.“

Slyšíte to? Vidíte, jaké si z této zdánlivě nevinné věty může dítě utvořit životní vzorec? Ne, nepřeháním. **Zkuste se zaposlouchat do svých každodenních vět.** Zamyslete se nad tím, co svým dětem říkáte a co ony vlastně mohou slyšet. O čem se je to snažíte tak vytrvale přesvědčit?

■ **vyladíte se .... a nechejte se pozvat**

Také to ale můžete zkusit jinak. Když otevřete dveře koupelny a uvidíte tu spoušť vody, mýdla, kartáčků a krabiček a uprostřed malého tvůrce zabraného do svého díla, zkuste se na chvilku zastavit. Pokuste se vyladit na toho prcka: jak mu asi je, co to vlastně dělá? Podívejte se mu do očí. Vyladíte se na něj a raději se nechte pozvat do jeho světa fantazie, než abyste seklí svým rozumem. Usmějte se a řekněte: „Tak copak to tady máš? Všecko mi to řekni.“ A uvidíte, co se stane ☺.

A kdyby vás nakonec přece jen trápila ta mokrá podlaha, můžete svému dítěti ukázat vzorec řešení: „Tak už je to všechno? Tak se utřeme a společně to tady uklidíme. Podlaze by se nelíbilo, kdyby zůstala mokrá, mohla by se nastydnout. A kdyby sem přišel táta jen v ponožkách, tak by si je mohl namočit a pak by ho studily nožičky.“ Vezměte si velký hadr, prckovi dejte malý a společně můžete podlahu vytřít.

Docela náročné, že? Vím. Ale všechno, co má nějakou hodnotu, je těžké. Jinak to nejde.

□ **Rodiče téměř jako bohové: životní scénáře**

Otázka zní: jací vlastně jsou rodiče? Mohou mít tisíce různých podob a vlastností, ale jedno mají společné: jsou **silní a mocní**. Jsou to právě rodiče, kdo určuje, jaká bude v rodině panovat atmosféra, jaké se budou udržovat zvyky, jak se budou jednotliví členové k sobě chovat, jaké hodnoty se budou

uznávat a respektovat... o všem podstatném prostě rozhodují hlavně rodiče a to, co chtějí, se zpravidla také opravdu stane. A jsou silní a mocní také v tom smyslu slova, že ať chceme nebo ne, tak vždycky budou hrát v našem životě mimořádně důležitou a nepřehlédnutelnou roli. A ještě něco: **jsou za to všechno zodpovědní.**

■ „třetí zrada matky“

Jedna z teorií mluví o strachu každého z nás, abychom **potřetí neztratil svoji matku**. Poprvé ji teoreticky ztrácíme v okamžiku narození – vypuzením z dělohy při porodu, musíme opustit bezpečné a důvěrné prostředí. Podruhé v okamžiku, kdy neodvratně skončí období těsného a důvěrného vztahu mezi námi a mámou, kdy přestáváme být středem vesmíru a centrálním objektem její náklonnosti a pozornosti. To se stane někde mezi druhým a čtvrtým rokem věku a souvisí to se zvyšováním nároků rodičů na naše projevy, když chtějí, abychom byli samostatnější. Slovně to může vypadat takto: „No běž, už jsi velký, už musíš sám, já ti věčně za prdelkou stát nebudu...“.

Od tohoto okamžiku až do konce života každý člověk řeší základní dramatické dilema: na jedné straně mi soubor sociálních, psychologických i biologických a já nevím jakých ještě pravidel **brání**, abych se nadále oddával fyzickým důvěrnostem jako dítě. Na druhé straně ovšem trvá neustálá **touha** po nich a snaha jich dosáhnout. Prožíval jsem jako dítě absolutně šťastné období a už vždycky mi to bude chybět. A proto (velmi zjednodušeně řečeno) dělám všechno proto, aby se mi to už nikdy nestalo znovu – už za žádnou cenu nechci potřetí ztratit svou matku. Ony první dvě ztráty jsou tak ohrožující, silné a těžké okamžiky, že potřetí už to opravdu, ale opravdu nechci znovu zažít. Přesněji řečeno, moje malé dítě ve mně to nechce.

Každý z nás proto rozličně manévruje, vymýšlí, hledá a kombinuje – a výsledkem jsou pak jemnější, symbolické, až skryté formy toho, že nás ostatní přijímají a uznávají, od kterých si slibujeme, že by nás mohly uspokojit tak, jak to kdysi uměla máma. Souhrnně si všechny tyto činnosti můžeme označit jako **touhu po uznání**. Tato touha po uznání se může projevat tisícm a jedním způsobem: když si hledáme životního partnera, při zakládání vlastní rodiny a výchově vlastních dětí, také od našich činností v práci a zaměstnání si slibujeme, že nás přivedou k onomu pocitu uznání. Ať už vytváříme odvážné architektonické projekty, píšeme knihy, nebo jen řídíme autobus, či prodáváme v obchodě s potravinami. To vše slouží k tomu, abychom dosáhli od svého okolí uznání, které potřebujeme jako